

Koulujen, oppilaitosten ja varhaiskasvatusyksiköiden yhteistyö lähiyhteisöjen kanssa

DIOK-lähiyhteistyöryhmän laatima toimeenpanosuunnitelma

Työryhmän tehtävät ja tavoitteet

Työryhmän tehtävänä oli laatia toimeenpanosuunnitelma koulujen ja oppilaitosten sekä lähiyhteisöjen välistä vuorovaikutusta vahvistavien pilottikokeilujen toteuttamiseksi.

Työryhmä pyrki tunnistamaan toimintamalleja, jotka on helppo jalkauttaa käytäntöön kouluissa ja oppilaitoksissa, ja jotka eivät välttämättä vaadi paikallista kehittämistä. Toimintamallit tuovat esille kouluissa ja oppilaitoksissa erilaisia nuorten vaikuttamismahdollisuuksia ja vaikuttamisen kanavia.

Työryhmä esittää neljää ratkaisua pilottikokeiluun: 1) Lähiyhteisöt ja tutustuminen nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin, 2) Puolueet ja poliittiset nuorisjärjestöt yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa, 3) Osallisuustaitojen kehittäminen yhteistyössä lähiyhteisöjen kanssa varhaiskasvatuksessa ja esi- ja alkuopetuksessa, ja 4) Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten vaikuttamistaitojen kehittäminen lähiyhteisöjen kanssa.

Keskeiset sidosryhmät ja lähiyhteisöt

Työryhmän näkökulmana oli vahvistaa oppilaitosten ja koulujen yhteistyötä keskeisten lähiyhteisöjen kanssa demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen toteuttamisessa. Työryhmän näkemyksen mukaan demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen näkökulmasta keskeisiä lähiyhteisöjä, joihin pilotoinnissa tulisi keskittyä, ovat seuraavat tahot:

- Kuntien viranhaltijat ja luottamushenkilöt.
- Kunnan palvelut, kuten kirjastot.
- Paikalliset kansalaisjärjestöt, kaupunginosayhdistykset ja muu kansalaistoiminta kunnassa.
- Järjestö-, kerho- ja seuratoimijat, joissa on nuorisotyöllistä osaamista ja nuorten harrastustoimintaa.
- Poliittiset nuorisjärjestöt, puolueet ja paikalliset poliittiset liikkeet.
- Nuorten alueelliset vaikuttajaryhmät, kuten kunnan ja maakunnan nuorisovaltuustot, seurakuntien ja järjestöjen vaikuttajaryhmät.
- Paikalliset yritykset.
- Lähiyhteisönä voidaan nähdä myös lapsen vanhemmat ja läheiset aikuiset.

Keskeisiä sidosryhmiä voidaan lisäksi kartoittaa opiskelijoille ja oppilaille suunnatulla kyselyllä, jolla selvitetään, mitkä tahot olisivat erityisen kiinnostavia tai hyödyllisiä lähiyhteisöjä yhteistyöhön.

Kehittämistarpeet ja haasteet lähiyhteisötyössä

Alatyöryhmä tunnisti neljä keskeistä kehittämistarvetta tai haastetta koulujen/oppilaitosten ja lähiyhteisöjen välisen yhteistyön vahvistamisessa.

1. Kohtaanto-ongelma oppilaitosten ja lähiyhteisöjen välillä.

Järjestöillä (erityisesti poliittisilla nuorisjärjestöillä) voi olla haasteita löytää oikeat yhteyshenkilöt ja päästä tekemään yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Toisaalta oppilaitokset ottaisivat mielellään järjestöjä mukaan opetukseen, mutta yhteistyömahdollisuuksista ei tiedetä riittävästi, yhteistyön aloittaminen koetaan liian työlääksi tai yhteistyö perustuu lyhytkestoisille hankkeille, jolloin toiminnan jatkuvuus vaarantuu.

Yhteistyön kynnystä voisi madaltaa se, jos järjestöt voisivat tarjota oppilaitoksille selkeän toimintamallin ja sisällöt. Työryhmä pohti myös tapoja, joilla koulut ja oppilaitokset voidaan sitouttaa kutsumaan lähiyhteisöjä oppilaitoksiin säännöllisesti osana demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta.

2. Turvallisen ja osallistavan keskustelukulttuurin luominen puhuttaessa politiikasta opetuksessa.

Työryhmä tunnisti, että turvallisen ja osallistavan keskustelukulttuurin luominen on keskeistä demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksessa. Pilotteja toteutettaessa tulee pohtia, miten oppilaitoksissa voidaan tuoda puolueettomasti tai tasapuolisesti esille esimerkiksi puolueiden toimintaa ja tavoitteita. Keskustelua politiikasta tulee käydä niin, että ympäristö on turvallinen jokaiselle nuorelle ja nuori saa itse muodostaa omat mielipiteensä. Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen tulee ulottua myös muilla alustoilla käytävään keskusteluun, kuten sosiaalisessa mediassa esiintyvään vihapuheeseen.

Toisaalta työryhmä näki, että poliitikkojen ja virkamiesten käyttämä kieli ja terminologia voivat olla nuorille liian vaikeaselkoisia, jolloin kiinnostus politiikkaa, osallistumista ja vaikuttamista kohtaan voi heikentyä entisestään. Piloteissa pitäisikin kiinnittää erityistä huomiota selkeään ja saavutettavaan kielenkäyttöön.

3. Miten huomioimme haavoittuvassa asemassa olevat nuoret ja vähemmistöryhmiin kuuluvat nuoret pilottikokeiluissa?

Kaikissa pilottikokeiluissa on tärkeää luoda toimintamalleja, jotka huomioivat haavoittuvassa asemassa olevien nuorten ja vähemmistöihin kuuluvien nuorten toiveet ja tarpeet. On tärkeää, että nuoret otetaan mukaan pilottien suunnitteluun, ja että he voivat vaikuttaa sisältöihin omien kiinnostuksen kohteidensa mukaisesti. Vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten vaikuttamista ei rajata vähemmistöasemaan.

4. Miten oppilas- ja opiskelijakuntien asemaa ja vaikuttavuutta voitaisiin parantaa osana paikallisia päätöksentekoprosesseja?

Työryhmä tunnisti oppilas- ja opiskelijakuntatoiminnan tärkeäksi nuorten vaikuttamisen rakenteeksi. Oppilaskuntien ja opiskelijakuntien yhteyksiä lähiyhteisöihin pitäisi lisätä ja mahdollisuuksia vaikuttaa lähiympäristön asioihin tukea. Huomio linkittyy myös pääministeri Marinin hallitusohjelmaan, jossa linjataan seuraavasti: "Vahvistetaan koulujen ja oppilaitosten

demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta ja osallistamista. Pidetään huolta oppilas- ja opiskelijakuntatoiminnasta."

Lisäksi työryhmä tunnisti seuraavat teemat, joihin olisi syytä palata osana demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämistä: Viestintä ja verkostot lähiyhteisöjen kanssa tehtävästä työstä, eurooppalaiset toimijat yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa, kestävän kehityksen Agenda2030-teemat koulujen ja oppilaitosten yhteistyössä lähiyhteisöjen kanssa, sekä nuoriin vaikuttajiin kohdistuvan vihapuheen, rasismien ja häirinnän torjuminen.

Hyviä lähiyhteisöyhteistyön käytäntöjä

Työryhmä kuuli kokouksissaan asiantuntijoita Plan Suomesta, kahden kaupungin Sitran demokratiakokeiluista ja Invalidiliitosta. Asiantuntijakuulemisten perusteella työryhmä tunnisti seuraavia hyviä toimintamalleja, joita mahdolliset pilottihankkeet voisivat hyödyntää:

- **Projektityöskentely:** koulussa käydään läpi demokratiakasvatuksen alkeet, ja yhdistykset, kunnat ja kaupungit antavat projektityöskentelyyn aiheita, joista nuoret valitsevat ja tekevät.
- **Etäryhmät:** koulut ja yhdistykset kokoavat ryhmät yhdessä ja jokin taho sitoutuu toteuttamaan kokonaisuuden yksin tai yhdessä.
- Pidempään Suomessa asuneiden **mentoritoiminta** vähän aikaa asuneille (Planilla kiinnostus ja osaaminen mutta rahoitus toistaiseksi puuttuu).
- Kaikki edellä mainitut kolme ideaa ovat muokattavissa yleiseksi demokratiakasvatukseksi (ei vain maahanmuuttajanuoria koskevaksi).
- Rajat rikkovaa yhteistyötä koulujen ja ympäröivän yhteiskunnan välillä tarvittaisiin muissakin kuin vammaisasioissa, toimintatapana voisivat olla esim. **kokemustoimijoiden** puheenvuorot kouluissa.
- Eri kohderyhmien huomioiminen tärkeää; Planin "**menu**"-toimintapa kannatettava; voisi räätälöidä niin että tietyt teemat demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksessa olisivat järjestöjen vastuulla.
- [Näin voi vaikuttaa -opasta](#) voisi jatkokehittää pilottikokeiluissa.

Työryhmä keräsi myös jäseniltään ja heidän verkostoiltaan tiedossa olevia hyviä käytäntöjä, joita voitaisiin jatkojalostaa ja laajentaa valtakunnallisesti pilotoinnissa:

- **Ilmiöoppiminen:** Valmiit paketit ilmiöoppimiseen (esim. Ilmiöviikot) ja monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin avaimet käteen -periaatteella.
- **OPS:n tavoitteiden tukeminen:** Mallit ja menetelmät, joilla pystytään tukemaan OPSien tavoitteita, esim. erilaiset virtuaaliset alustat, pelillistäminen, "Suomen mallin" mukainen harrastustoiminta koulupäivän jälkeen; voisiko tätä hyödyntää myös koulujen/oppilaitosten ja lähiyhteisöjen välisessä yhteistyössä?
- **Oppilaiden ja opiskelijoiden toimijuuden vahvistaminen:** Oppilaiden/opiskelijoiden oma osallistuminen ja toiminnallisuus on tärkeää (esimerkkinä terveysvalistus), sillä konkreettinen tekeminen edistää oppimista.
OSKU:lla ollut hyviä kokemuksia koulu/oppilaitosyhteistyöstä, mutta kehittämiskohteena voisi olla **toimintatapojen vuorovaikutteisuuden lisääminen**. On tärkeää, että lapset ja nuoret itse pääsevät tuomaan omia näkemyksiään ja ajatuksiaan esiin ja pohtimaan kysymyksiä oman elämänsä näkökulmasta.
FSS:llä on yhteistyötä oppilaskuntien kanssa, koulutuksia oppilaskunnille kokouskäytännöistä

ja vaikutusmahdollisuuksista, sekä työpajoja. FSS:llä ja RKP:n nuorilla on ollut v. 2013 lähtien väittelyyn ja retoriikkaan keskittyvä yhteistyöprojekti ruotsinkielisissä lukioissa.

- **Digitaaliset osallisuusmenetelmät:** Virtuaaliset esittelyt ja vierailut tukisivat valtakunnallista ulottuvuutta ja toimisivat myös korona-aikana (vrt. virtuaaliset yritysvierailut). Kansalaisraadit, spesifimmän asian käsittely deliberatiivisesti keskustellen. Tästä esimerkkinä AllYouthin Digiraati-hanke ja sen mahdollisuudet. Nuortenideat.fi-toiminnan kehittäminen tähän suuntaan, mm. valmiit paketit kouluille, joita opettajat voisivat tilata (nuorten mielipiteiden kartoittaminen)?
- **Valmiit, valtakunnalliset toimintamallit:** TATin Yrittäjyysluokka/-koulu/Yrityskylä on toimiva konsepti, jota voisi monistaa muihin teemoihin. Valtakunnalliset teemaviikot ja tapahtumat, kuten Nuorisovaalit ja Poliittikkaviikko. Nuorten ja päättäjien kohtaamista tukevat tapahtumakiertueet, kuten Poliittikkabussi toisen asteen oppilaitoksissa. Opetuskäyttöön tuotetut puolue-esittelyvideot, äänestämisestä kertovat oppituntimallit ja Nuorten vaalikone. Monilla poliittisilla ja muilla nuorisojärjestöillä on vaikuttamistoimintaan liittyvää koulutusta ja muuta toimintaa; suunnattu aktiiveille, mutta samaa ideaa voisi monistaa kevyempänä versiona laajemmalle kohderyhmälle.

Rekisteröidyt yhteisöt voivat hakea avustusta demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusteemaan liittyviin hankkeisiin, joihin pyritään vastaamaan nuorisotyön keinoin opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisotyön ja -politiikan vastuualueelta (valtakunnalliset hankkeet): <https://minedu.fi/-/erityisavustukset-nuorisoolan-valtakunnallisen-toiminnan-kehittamiseen-vuonna-2021>.

Aluehallintovirastoilla on nuorisotyön hankeavustuksia paikallisiin ja alueellisiin hankkeisiin: <https://minedu.fi/-/erityisavustukset-nuorisoolan-alueellisen-ja-paikallisen-toiminnan-kehittamiseen-vuonna-2021>.

RATKAISU 1: Lähiyhteisöt ja tutustuminen nuorten vaikuttamismahdollisuuksiin

Päätavoitteet

Oppilaat ja opiskelijat tutustuvat paikallistason konkreettisiin vaikuttamisen mahdollisuuksiin ja keinoihin heidän oman kiinnostuksensa ja toiveidensa perusteella. Koulujen ja oppilaitosten sekä oppilas- ja opiskelijakuntien yhteistyö kunnan (ja maakunnan) nuorisovaltuuston kanssa tai muiden paikallisten tai alueellisten vaikuttajaryhmien / järjestöjen kanssa vahvistuu.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Nuorten kiinnostus järjestö- ja muuta kansalaistoimintaa kohtaan lisääntyy. Nuorten osallisuuden kokemus ja kiinnittyminen yhteiskuntaan/lähiyhteisöön vahvistuu.

Kohderyhmä

Pilotin ensisijaisia kohderyhmiä ovat 2. asteen oppilaitokset (erityisesti nuorisovaltuustoyhteistyön osalta) sekä alakoulun 4. luokka-aste ja yläkoulun 9. luokka-aste (kytkentä yhteiskuntaopin oppisisältöihin).

Konkreettiset toimenpiteet

Pilotissa kokeillaan jo olemassa olevia tai kehitetään uusia malleja ja menetelmiä vaikuttamismahdollisuuksiin tutustumiseksi, esimerkiksi:

- **Youth takeover:** Nuoret valtaavat kunnanvaltuuston / kaupungintalon yhden päivän ajaksi ja pääsevät tutustumaan erilaisten simulaatioiden avulla valtuutettujen ja luottamushenkilöiden työhön.
- **Osallistuva budjetointi:** Kunta/kaupunki osoittaa tietyn summan rahaa ja nuoret suunnittelevat ja päättävät, mitä sillä tehdään. Kehitetään/testataan mallia, jossa kunta/kaupunki, koulut/oppilaitokset tai oppilas/opiskelijakunnat sekä nuorisovaltuusto suunnittelevat ja toteuttavat osallistuvan budjetoinnin yhdessä.
- **Oman lähiyhteisön kuvaaminen kokonaisuudessaan verkostona:** Kuvataan paikallisen hallinnon, elinkeinoelämän, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden väliset suhteet. Millaisia linkkejä eri toimijoiden välillä on? Ketkä ovat läheisissä tekemisissä keskenään, ketkä taas vähän? Mahdollisuus hahmottaa yhteistyön paikat ja alat, joissa koulu/nuorisovaltuusto tmv. eivät vielä ole "verkottuneita".
- **Lautakunta- ja kunnanvaltuustosimulaatiot:** Suunnitellaan yhteistyössä koulujen/oppilaitosten, kunnanhallinnon ja nuorisovaltuuston kanssa. Toteutus koulussa/oppilaitoksessa. (Voisiko tähän kytkeä jonkin kunnassa oikeasti päätettävänä olevan asian käsittelyn, ts. Nuoret pääsisivät vaikuttamaan ao. asiaa koskevaan päätöksentekoon?)
- **Kansalaisraadit / Digiraadit:** Tuodaan jokin paikalliseen päätöksentekoprosessiin kytkeytyvä ajankohtainen teema tai kysymys nuorten käsiteltäväksi keskustellen. Suunnitellaan yhteistyössä koulujen/oppilaitosten, kunnanhallinnon ja nuorisovaltuuston kanssa. Toteutus koulussa/oppilaitoksessa.
- **Vaikuttamistoiminnan simulaatio,** jossa opiskelijaryhmät voivat osallistua tapahtumapäivään ja harjoitella yhteiskunnallisen päätöksentekoa toiminnallisen oppimisen keinoin.

Pilotin toteutuksessa huomioitavaa

- Nuorten omat toiveet ja kiinnostuksen kohteet lähtökohtana piloteille
- pienten ja suurien kuntien erot huomioitava
- Nuorten kytkeytyminen paikalliseen yritystoimintaan ja vapaaehtoistoimintaan

RATKAISU 2: Puolueet ja poliittiset nuorisojärjestöt yhteistyössä koulujen ja oppilaitosten kanssa

Päätavoite

Kokeilussa koulut ja oppilaitokset tekevät yhteistyötä puolueiden ja poliittisten nuorisojärjestöjen kanssa. Poliittiset nuorisojärjestöt kohtaavat nuoria oppilaitoksissa ja esittelevät puoluepolitiikkaa nuorten näkökulmasta.

Pilotilla on kolme tavoitetta:

1. Nuorten luottamus poliittiseen järjestelmään kasvaa: Kokeiluun osallistuneet nuoret ymmärtävät omat vaikuttamismahdollisuutensa edustuksellisessa demokratiassa sekä saavat käsityksen siitä, miten puolueet toimivat ja mitä ne saavat aikaan.
2. Jokaisen nuoren ääni tulee kuuluviin ja nuoria kannustetaan turvalliseen keskusteluun politiikasta.
3. Nuori oppii paikallistason vaikuttamisesta: Miten omassa kunnassa tehdään päätöksiä ja mitkä ovat nuoren vaikuttamisen reitit kunnassa?

Kohderyhmä

Pilotti on suunnattu peruskoulun yläluokille ja toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Peruskoulujen kautta on mahdollista tavoittaa koko ikäluokka. Ammatilliseen koulutukseen kohdennusta perustelee puolestaan se, että poliittisen osallistumisen ja kiinnostuksen politiikkaa kohtaan on tutkimuksissa havaittu eriytyvän voimakkaasti koulutustaustan mukaan. Esimerkiksi tuoreen nuorten kuntavaaligallupin (Taloustutkimus 2021) mukaan 94 % yliopistotutkinnon suorittaneista tai sitä suorittavista ilmoitti aikovansa äänestää kuntavaaleissa. Ammatillisen tutkinnon suorittaneista tai sitä suorittavista vain 75 % ilmoitti aikovansa äänestää.

Pilotissa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että kaikkien nuorten on mahdollista osallistua turvallisesti keskusteluun puolueista ja poliittisista ideologioista.

Puolueiden ja poliittisten nuorisojärjestöjen lisäksi piloteissa voidaan tutustua myös puolueiden ulkopuolisiin liikkeisiin ja ideologioihin oppilaiden ja opiskelijoiden oman kiinnostuksen mukaisesti.

Konkreettiset toimenpiteet

Pilotissa kokeillaan jo olemassa olevia tai kehitetään uusia malleja ja menetelmiä puolueisiin ja poliittisiin nuorisojärjestöihin tutustumiseksi, esimerkiksi seuraavan mallin ja periaatteiden mukaisesti:

- **Poliittiset nuorisojärjestöt kehittävät oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa ratkaisuja lähiympäristön asioihin.** Pilotissa nuoret pääsevät käsittelemään todellista, olemassa olevaa asiaa, johon voidaan paikallisella tasolla vaikuttaa. Pilotissa voidaan järjestää myös alueellisia tilaisuuksia, joissa eri oppilaitosten nuoret pääsevät ratkomaan kysymyksiä yhdessä.
- **Pilotissa noudatetaan tasapuolisuutta.** Pilotissa noudatetaan avointa kutsumenettelyä, jotta puolueet ja erilaiset poliittiset suuntaukset ovat laajasti edustettuina. Pilotti voi myös käsitellä pienpuolueita ja paikallisia poliittisia liikkeitä.
- **Aluekoordinaattorit:** Pilotissa alueelliset koordinaattorit, esimerkiksi kunnan osallisuustyöntekijät, koordinoivat koulujen ja oppilaitosten sekä poliittisten nuorisojärjestöjen välistä yhteistyötä. Koordinaattorin vastuulla on ohjeistaa nuorisojärjestöjä ja järjestää oppilaiden ja opiskelijoiden sekä nuorisojärjestöjen edustajien yhteisiä ratkaisutyöpajoja.
- **Turvallisen tilan periaatteet:** Olennaista on rakentaa turvallinen tila kohtaamiseen ja politiikan käsittelyyn. Nuorten kanssa määritellään turvallisen keskustelun periaatteet, keskusteluun varataan riittävästi aikaa ja keskustelua on mahdollista käydä pienryhmissä. Pilotissa voidaan hyödyntää esimerkiksi Erätauko-dialogia, joka auttaa rakentavan keskustelukulttuurin luomisessa yli puolue- ja näkemysrajojen. Poliittisten nuorisojärjestöjen ja puolueiden edustajille annetaan ohjeet ja tukea nuorten kohtaamiseen aidosti

kuunnellen. Turvallisen tilan periaatteissa huomioidaan myös sosiaalisessa mediassa käytävä keskustelu.

- **Opetusmateriaalit:** Kokeilussa luodaan lisäksi opetukseen helposti käytettävät materiaalit puolueista ja päätöksenteosta esimerkiksi yhteistyössä eduskunnan ja eduskuntapuolueiden kanssa. Materiaali voi sisältää esimerkiksi lyhyitä videoita ja PowerPoint-esityksiä opetuksessa hyödynnettäväksi. Opetusmateriaalissa voidaan myös reitittää nuoren vaikuttamisen reitit paikallistasolla esimerkiksi kunnan päätöksenteossa.

RATKAISU 3: Osallisuustaitojen kehittäminen lähiyhteisöjen kanssa varhaiskasvatuksessa ja esi- ja alkuopetuksessa

Päätavoite

Kehitetään lasten osallisuustaitoja, kuten dialogisuutta, kuuntelua, keskustelua, konfliktien ratkaisua ja tunnetaitoja. Vahvistetaan aikuisten osaamista lasten kuulemisessa ja osallistamisessa.

Pilotilla on kolme tavoitetta:

1. Lasten osallisuus- ja tunnetaidot vahvistuvat.
2. Tunnistetaan lapsille luontevia paikkoja ja lähiyhteisöjä. Vanhemmat ja koti ovat osana tätä lähiyhteisöä.
3. Aikuisten osaaminen lasten kuulemisessa ja osallistumisessa vahvistuu.

Aikuisella on tärkeä rooli lasten osallisuuden kehittämisessä ja mahdollistajana.

Varhaiskasvatussuunnitelman sekä esiopetuksen opetussuunnitelmien perusteet nostavat vahvasti esille lapsilähtöisen, lapsen osallisuutta korostavan pedagogiikan.

KARVIN toteuttamassa Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arvioinnissa (2021) todetaan, että esi- ja perusopetuksessa tulee kiinnittää nykyistä enemmän huomiota lasten ja oppilaiden osallistamiseen sekä opetuksen eheyttämiseen. Esiopetuksessa tulee esimerkiksi koulutuksella tukea ryhmälähtöisten ja lasten kiinnostusten kohteista nousevien oppimiskokonaisuuksien suunnittelua opetussuunnitelman tavoitteet huomioiden. Arviointitulosten mukaan lasten ja oppilaiden osallistaminen oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun on vähentynyt vuodesta 2017.

Kohderyhmä

Kokeilu on suunnattu päiväkodeille sekä esi- ja alkuopetuksen ryhmille ja kasvattajille. Pilotissa huomioidaan erityisesti kaikkein pienimpien lasten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa itseä koskeviin asioihin.

- Lapsille luontevien paikkojen / lähiyhteisöjen tunnistaminen, esimerkiksi kirjasto
- Vanhemmat/koti osana lähiyhteisöä
- Haavoittuvassa asemassa olevat lapset alakouluissa, esimerkiksi oppilaskunta, kodin esimerkki, mahdollisuuksia vaikuttaa kaikille (esim. Opinkirjon strukturoidun keskustelun malli)

Konkreettiset toimenpiteet

Pilotissa kokeillaan jo olemassa olevia tai kehitetään uusia malleja ja menetelmiä lasten osallisuustaitojen tukemiseksi, esimerkiksi:

- **Tukimateriaali osallisuustaitojen kehittämiseen:** Kokeilussa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen kasvattajat ja lapset pääsevät harjoittelemaan osallisuustaitoja yhdessä lähiyhteisön kanssa. Kokeilun tavoitteena on luoda käytännönläheinen, varhaiskasvatuksen arkeen sekä perheille sopiva tukimateriaali osallisuustaitojen kehittämiseen ja kokonaisvaltaisen oppimisen edistämiseen. Tavoitteena: Lasten osallisuuden lisääminen, vanhempien kuulemisen lisääminen, lapsilähtöinen toiminta, mielenkiinnon kohteiden mukaan suunnitellaan toimintaa, leikki toimintamuotona.
- **Varhaiskasvatuksen seuranta- ja arviointijärjestelmä:** Kokeilussa kehitetään varhaiskasvatuksen yksiköille seuranta- ja arviointijärjestelmä lasten osallisuuden arviointiin ja toiminnan kehittämiseen yhteistyönä vanhempien kanssa. Miten seuranta ja arviointia voisi toteuttaa henkilöstön yhteistyön, asiakaskyselyjen sekä lasten osallisuuden kautta?
- **Kehitetään Lasten parlamentti –toimintaa koko alakoululle:** Pilottiin haetaan mukaan uusia yhteistyökuntia ja toiminta yhdistetään Lapsiystävällinen kunta –toimintamalleihin. Lapset eri kunnista kohtaavat toisiaan ja vaihtavat ajatuksiaan.
- **Dialogisuuden kehittäminen varhaiskasvatuksessa:** Esim. pienten lasten dialogisuus omista mielipiteistä ja yhdessä toimiminen.
- **Osallistuvan budjetoinnin kokeilut vielä pienemmille lapsille.**

RATKAISU 4: Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten vaikuttamistaitojen kehittäminen lähiyhteisöjen kanssa

Päätavoite

Kehitetään vähemmistöryhmiin kuuluvien lasten ja nuorten vaikuttamistaitoja mentorointitoiminnan kautta. Malli on erityisesti suunnattu maahan muuttaneille oppilaille ja opiskelijoille. Mentoroinnissa oppilaitokset tekevät yhteistyötä järjestöjen kanssa.

Pilotin tavoitteet:

- Vaikuttamista ei rajata nuoren taustaan tai asemaan. Nuoren kiinnostusta monenlaiseen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja teemoihin tuetaan.
- Yhteiskunnallisen päätöksenteon kielimuuri ylitetään. Kokeilussa korostetaan selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Osaltaan kokeilu myös tukee oppilasta/opiskelijaa puhumaan suomea tai ruotsia osana mentorointia.
- Nuoren toimijuutta tuetaan ja nuoret ovat alusta alkaen suunnittelemassa hankkeen toteutusta.

Mentoroinnissa on kyse toimintatavasta, jossa mentorit toimivat roolimalleina ja toisaalta vertaisina oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Mentorit voivat itse olla maahanmuuttajataustaisia tai kuulua vähemmistöryhmiin, jolloin tämä vahvistaa vähemmistöjen representaatio vaikuttamisen kentällä. Mentorit auttavat nuoria tunnistamaan omia vaikuttamisen polkuja sekä tulevaisuuden koulutus- ja

työmahdollisuuksia. Mentorointi myös vahvistaa nuorten omia verkostoja. Idea perustuu Plan Suomen maahanmuuttajanuorten työelämätaitoihin keskittyvään mentorointiohjelmaan.

Kohderyhmä

Maahan muuttaneet lapset ja nuoret peruskoulussa ja tämän jälkeisessä nivelvaiheessa (esimerkiksi toisen asteen ensimmäisenä vuonna tai toiselle asteelle valmistavassa koulutuksessa). Pilotti voi myös koskettaa Suomessa jo pidempään asuneita, sillä tässä on tunnistettu resurssien puutetta.

Konkreettiset toimenpiteet

Pilotissa kokeillaan jo olemassa olevia tai kehitetään uusia malleja ja menetelmiä vaikuttamismahdollisuuksiin tutustumiseksi, esimerkiksi:

- **Mentorien tehtävänä on kohdata ja keskustella nuoria sekä auttaa hahmottamaan erilaisia tapoja vaikuttaa yhteiskunnassa.** Mentoreiden rekrytointi tapahtuu yhteistyössä alueen lähiyhteisöjen kanssa. Mentorit edustavat lähtökohtaisesti itse vähemmistöryhmiä.
- **Mentorointi on osa kurssia tai opetuskokonaisuutta.** Oppilaitos auttaa oppilaita löytämään mentorointiohjelman. Mentorointiin osallistuvat oppilaat saavat osallistumisesta opintosuoritusmerkinnän.
- **Mentoroinnissa yhdistetään erilaisia toimintamalleja.** Mentorointiin kuuluu eri teemoihin keskittyneitä työpajoja ja luentoja sekä pienryhmä- tai paritapaamisia mentorien kanssa. Mentorointiin osallistuvat oppilaat voivat toteuttaa myös oman vaikuttamiseen liittyvän projektin.